

- токтоолук;
  - боорукердик;
  - мээнеткечтик;
  - ак жүрөктүүлүк;
3. Жазуучунун интерпретациялоосунда терс (жаман) адептик сапаттар:

- жалкоолук;
- жатып ичер, жанбактылык;
- урушчаактык;
- менменсинүү;
- кекирээйүүчүлүк;
- бой көтөрүүчүлүк;
- басмырлоочулук;
- текеберчилик;
- жакшылыкка жамандык кылуучулук;
- дүйнөкорлук;
- ичкиликпоздук;
- «кызыл камчылык»;
- кайдыгерлик;
- эки жүздүүлүк;
- кошоматчылык;
- көшөкөрлүк;
- жалганчылык;
- жүзү каралык;
- өң карамалык;
- ырайымсыздык;
- сарандык;
- өзүмчүлдүк ж.б;

4. Дал ушул жогорудагы сапаттардын кагылышуусу аркылуу жазуучу окурмандарын тарбиялап, аларды оң идеяларга үгүттөйт, анын чыгармалары эң биринчи кезекте адамдарды руханий-адептик жактан тарбиялоо милдетин алат.

Адабияттардын тизмеси:

1. **Акматалиев, А.** Кыргыз тилинин сөздүгү [Текст] / А. Акматалиев. – Б.: AVRASYA PRESS, 2010. – С. 28-29.
2. **Лихачев, Б.** Педагогика [Текст]: Курс лекций / Б. Лихачев. – М.: Юрайт, 1999. – 240 с.
3. **Муратов, А.** Элди эл кылып келген кыргыздын «убал» түшүнүгү [Текст] / А.Муратов. // *Zaman Кыргызстан*. –2013-жыл, 5-июль
4. **Мавлянов, Ж.** Тандалмалар: аңгемелер жана повесттер [Текст] / Ж. Мавлянов. – Фрунзе: Кыргызстан, 1987. – С. 23-25.
5. **Искендерова, С.** Мавлянов Жунай [Текст] / Кыргыз адабиятынын тарыхы 7-т. / С. Искендерова. – Бишкек, 2012. – С. 149-168.

УДК: 371.3:372

Ызабекова Д.А.

к.филол.н., преподаватель, Кыргызско-Узбекский университет

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ СТУДЕНТОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ ПЕДАГОГИКА В СПУЗАХ

Проблема профессионально-ориентированное обучение художественной литературе

студентов, обучающихся по специальности педагогика, является предметом исследования данной статьи. Выявление и анализ значимых закономерностей дидактических принципов профессионально-ориентированного обучения стала целью научного исследования автора. Научные труды ученых по проблемам профессионально-ориентированного обучения художественной литературе, способствующие раскрытию понятия “профессиональная ориентированность”, помогли стать методической основой данного исследования. В данном исследовании наблюдение и анализ использовался как научный метод. По результатам наблюдения было выявлено, что в ходе процесса профессионально-ориентированного обучения художественной литературе у студентов вырос интерес к выбранной профессии. Предлагаются пути совершенствования профессионально-ориентированного обучения художественной литературе студентов, обучающихся по специальности педагогика.

Ключевые слова: профессиональная ориентированность, коммуникативная, концепции, проектирование, фундаментальный, модернизация.

ОРТО КЕСИПТИК ОКУУ ЖАЙЛАРЫНДАГЫ ПЕДАГОГИКА АДСТИГИНДЕ БИЛИМ АЛЫП ЖАТКАН СТУДЕНТТЕРГЕ АДАБИЙ БИЛИМ БЕРҮҮНҮ КЕСИПКЕ БАГЫТТАП ОКУТУУ

Макалада педагогика адистигинде билим алып жаткан студенттерге адабиятты кесипке багыттап окутуу жөнүндө сөз болот. Кесипке багыттап окутуунун дидактикалык принциби, окутуунун маанилүү мыйзам ченемдүүлүктөрү анализденген. Адабий билим берүүнү кесипке багыттап окутуу маселесине арналган окумуштуулардын көптөгөн изилдөөлөрү чечмеленет. “Кесипке багыттуулук” түшүнүгүнүн чечмелениши мисалдар менен каралган. Байкоолордун жыйынтыгында адабий билим берүүнү кесипке багыттап окутууда студенттин болочок кесибине болгон мамилеси, кызыгуусу артат. Педагогика адистигинде билим алып жаткан студенттерге адабий билим берүүнү кесипке багыттап окутуунун абалы, аларды өркүндөтүү жолдору сунушталган.

Ачкыч сөздөр: кесипке багыттуулук, коммуникативдик, концепция, проекциялоо, фундаменталдык, модернизация.

PROFESSIONAL-ORIENTED TEACHING OF LITERATURE FOR STUDENTS STUDYING IN THE SPECIALTY OF PEDAGOGY IN THE COLLEGES AND UNIVERSITIES

In this article, we come across about professional-oriented training of literature for students studying in the specialty “pedagogy”. The purpose of the article is to analyze the significant regularities of teaching as a basis for the didactic principle of vocational guidance. And the methodological basis for the study of the problem of professionally oriented teaching is fiction literature. Observation and analysis is used in this study as a scientific method. As a result of the observation of professionally oriented teaching of fiction, students change attitudes toward the future profession and show great interest to it. In this scientific work the means, methods and methods of professionally oriented teaching of fiction literature on the specialty “pedagogy” and ways of their development literature was the interpretation of scientists the notion of “professional orientation”.

Key words: professional-oriented, communicative, concepts, projection, fundamental, modernization.

Эчендеген кылымдарды карытып, жалпы адам баласынын басып өткөн тарыхый жолунда өзүнө гана таандык из калтырып, тирүүлүктүн машакаттуу жолун басып, жашоонун өзгөчө татаал чыйырындагы миндеген тоскоолдуктардан өтүп, өмүр-өлүм үзөңгүлөш жүргөн далай кагылыш-кармаштарды баштан кечирип, өз атын, өзгөчө белгилерин жоготпой сактап, келе

жаткан түптүү элдин кыргыздардын урпактарга калтырган баалуу байлыктарынын бири – оозеки көркөм чыгармачылыгы [1].

Биздин жашап өткөн коомдун рухий тазалыгы, адеп-ахлактык көрөңгөсү ар тараптан жалпы билим берүү структураларында билим жана тарбия берүү процессине байланыштуу экендиги талашсыз. Ошондуктан, окутулуучу предметтерди гумандаштыруу, адамзаттын байыртадан бери түзүп келе жаткан салттарын улантууну көздөөсү, жаш өспүрүмдөрдү ыйманга, бийик адамгерчиликке үйрөтүүсү башкы милдет болуп саналат. Албетте, муну гумандуу педагогиканын идеяларысыз, жалпы эле педагогиканын, анын ичинде адабият таануу илимисиз ишке ашыруу мүмкүн эмес.

Кесиптик билим берүү- белгилүү эмгектик иш-аракет тармагындагы билим, практикалык билгичтиктер жана көндүмдөр системасы болуп эсептелинет. Билим берүүнү практика менен байланыштыруу жогорку жана орто кесиптик окуу жайларынын профилине, студенттердин составына, регионалдык жана улуттук өзгөчөлүгүнө жараша болот. Кесип ээлери даярдоонун квалификациялык деңгээли боюнча кесиптик билим берүү баштапкы, орто жана жогорку болуп бөлүнөт. Негизги милдеттери: инсандын интеллектуалдык, маданий жана адеп-ахлактык жактан жетилүүсүн атайын кесиптик орто билим аркылуу камсыз кылуу: коомдун атайын орто билимдүү кадрларга болгон керектөөлөрүн канааттандыруу болуп саналат [2].

Орто кесиптик окуу жайларында адабий билим берүүнү студенттерге багыттуулугу кесиптик билим алып жаткан жаштарды азыркы мезгил талап кылган деңгээлде адистештирүүнү көздөйт:

- ▶ кыргыз эли кылымдар бою калыптандырган адабий-көркөм дөөлөттөрдүн түпкү маанисин жоготпой жаштарга жеткирүү;
- ▶ социалдык жактан активдүү инсандын психологиялык-эмоционалдык табиятын көркөм образдар аркылуу айырмалап билүү зарылдыгы.

Адабий билим берүү аркылуу ар түрдүү чыгармадагы каармандардын көп түрдүү психологиялык табиятын студентке түшүндүрүп, жеткирүү менен турмуштагы коммуникативдүү кырдаалда психологиялык абалды таанып билүүнүн, өзгөчө аны туура чечүү жолун таба алган принциптерди түзүүгө маанилүү роль ойногону менен баалуу болуп эсептелет. Азыркы этапта жогорку билим берүүнү модернизациялоонун негизги багыттары катары төмөнкүлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот:

- ▶ билим берүүнү инсанга багыттоо;
- ▶ билим берүүнүн ишмердүүлүк мүнөзү;
- ▶ негизги кесиптик компетенцияларды калыптандыруу – билим алуучулардын өздөштүргөн билим, билгичтик жана ишмердүүлүктүн ыкмаларын практикалык маселелерди чечүүгө даярдыгын калыптандыруу;
- ▶ чыгармачыл инсанды тарбиялоо.

Орто жана жогорку окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүнүн кесиптик даярдыгы белгилүү бир деңгээлдеги билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн системасына ээ болууну гана камсыз кылбастан, өз алдынча өнүгүү жана билим алуу жөндөмдүүлүгүн да калыптандыруусу зарыл. Окуу планына кирген ар бир окуу курсу орто окуу жайы болобу, жогорку билим берүү болобу, деги аталган жалпы талаптарын ишке ашырууга өз салымын кошот.

Адабий билим берүүнү кесипке багыттап окутуу маселесине окумуштуулардын көптөгөн изилдөөлөрү жана эмгектери арналган. Илимий–усулдук адабияттарда “кесипке багыттуулук” түшүнүгүнүн чечмеленишин карап көрөлү. Кесипке багыттап окутуу принциби алгачкы жолу Р.А.Низамов тарабынан киргизилген, бирок анын маңызы толук ачылып көрсөтүлгөн эмес. Ал эми М.И.Махмутовдун изилдөөлөрүндө ага кеңири анализ жүргүзүлүп, негизделген. Н.Н.Лемешко, И.Г.Михайлова, Н.В.Чхаидзе кесипке багыттуулукту предмет аралык байланыштын бир формасы катары, М.С.Амосова кесиптик компетенттүүлүктү калыптандыруунун каражаты катары, Н.В.Кузьмина, А.Б.Каганов окуунун негизги мотиви, студенттин болочок кесибине болгон мамилеси катары карашат. А. Г.Мордкович педагогикалык жогорку окуу жайларында болочок математика мугалимдерин кесипке багыттап окутуунун маселелерине кеңири токтолуп, атайын концепция иштеп чыккан. Бул

концепция өз учурунда үч фундаменталдык концепцияны камтыйт:

► теория менен практиканын диалектилик биримдүүлүгү концепциясы;

► өнүктүрүп билим берүү (окутуу өнүгүүдөн алдыда болуу зарылчылыгын негиздеген Л.С. Выготскийдин теориясы боюнча) концепциясы;

► ишмердүүлүк концепциясы.

Келтирилген чечмелөөлөр кесипке багыттап окутууну ар тарабынан сүрөттөп берет, бирок ага кыйла кеңири көз караш менен кароо зарыл. Ошондуктан кесипке багыттап окутуунун дидактикалык принцип катары кабыл алууну туура деп эсептейбиз. Окутуунун маанилүү мыйзам ченемдүүлүктөрү негиз болгон талаптар окутуунун принциптерине айланат.

Окутуунун принциптери анын натыйжалуулугун камсыздоочу башкы талаптардын системасы экендиги белгилүү. Ошондуктан жогорку жана орто кесиптик окуу жайларда кесипке багыттап окутуу башкы, негизги талаптардын бири жана жетектөөчү принцип катары каралат [3].

Жогорку билим берүүнүн жалпы талаптарын адабияттык билим берүү чөйрөсүнө проекциялоо менен педагогика факультетинде адабияттык билим берүүнүн төмөнкү милдеттери аныкталды:

► студенттердин билимдүүлүгүнүн жана адабияттык маданияттуулугунун тийиштүү жалпы деңгээлин камсыз кылуу;

► атайын дисциплиналарды жана келечектеги кесиптик ишмердүүлүктү жүргүзүү үчүн зарыл болгон базалык даярдыкты камсыз кылуу;

► үзгүлтүксүз билим алуу үчүн зарыл болгон адабияттык материал менен өз алдынча иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүү;

► кесипке багыттап окутуу.

Адабияттык даярдык педагогика адистигиндеги студенттердин кесиптик даярдыгынын маанилүү түзүүчүсү деп таанылат. Ансыз сапаттуу жана натыйжалуу кесиптик ишмердүүлүктү элестетүү мүмкүн эмес. Кесиптик даярдык деп, “белгилүү бир кесип боюнча ийгиликтүү иштөө мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуучу атайын билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн, сапаттардын, эмгек тажрыйбасынын жана өзүн алып жүрүүнүн нормаларынын бирдиктүү жыйындысын түшүнсөк болот”.

Көп деңгээлдүү билим берүү системасынын шартында педагогика адистигинде адабияттык билим берүүнүн өзгөчөлүктөрүнө адабиятты окутуунун жана колдонуунун үзгүлтүксүздүгү, фундаменталдуулугу, практикага, кесипке багыттуулугу кирет. Адабият курсунун кесипке багыттуулугу жана колдонмолуулугунун деңгээли, педагог адистерин даярдоодогу адабияттын ролу тууралуу суроолор өз чөйрөсүндө дайыма актуалдуу болуп келген. Аталган маселелердин чечилиши педагогика адистигиндеги студенттердин кесиптик даярдыгынын адабияттык маданияттуулугун эффективдүү калыптандырууга шарт түзөт.

Жыйынтыктар:

1. Жогорку жана орто кесиптик окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрү кесиптик даярдыгы белгилүү бир деңгээлдеги билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн системасына ээ болууну гана камсыз кылбастан, өз алдынча өнүгүү жана билим алуу жөндөмдүүлүгүн да калыптандырат.

2. Адабий билим берүүнүн кесипке багыттуулугу жана колдонмолуулугунун деңгээли, педагог адистерин даярдоодогу адабияттын ролу чоң болуп саналат.

3. Көп деңгээлдүү билим берүү системасынын шартында педагогика адистигинде адабияттык билим берүүнүн өзгөчөлүктөрүнө адабиятты окутуунун жана колдонуунун үзгүлтүксүздүгү, фундаменталдуулугу, практикага, кесипке багыттуулугу жакшы натыйжаларды берет.

Адабияттардын тизмеси:

1. Акматалиев, А. Кыргыз адабияты энциклопедиялык окуу куралы. Мамлекеттик тил жана энциклопедия борбору [Текст] / Д. Андашев, С. Байгазиев. – Б., 2004. – С. 5-6.
2. Асанов, Ү. А. “Кыргызстан”. Улуттук энциклопедия [Текст]: в 2-х т. / Ү. А. Асанов. – Б.:

Мамлекеттик тил жана энциклопедия борбору, 2006. – С. 360-361.

3. **Бекбоев, И. Б.** Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / И. Б. Бекбоев. – Б.: Улуу тоолор басмасы, 2015. – С. 284-285.

УДК 37: 378. 1: 53

Жуманова М.М.

к.п.н., доцент, Ошский государственный университет,

ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА К ОБУЧЕНИЮ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ДИСЦИПЛИНЫ «МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИКИ»

Статья содержит материалы исследования возможностей реализации компетентного подхода к обучению на практических занятиях дисциплины “Методика преподавания физики” при подготовке учителей физики в университете. В ходе исследования применялись методы теоретического анализа педагогико-психологической литературы и моделирования учебного процесса. Разработана методика формирования у студентов компетенций по осуществлению научно-методического анализа содержания курса физики средней школы на вышеуказанных практических занятиях; сущность этой методики в данной статье раскрыта на примере разработки конкретного занятия. Предлагаемая методика опирается на компетентный подход к обучению и закладывает реальный фундамент успешности профессионально-методической деятельности будущих учителей физики. Исследование посвящено вопросам методики обучения в вузе, что и определяет его актуальность и значимость; полученные в ходе исследования результаты могут быть использованы в вузах Кыргызстана в процессе обучения дисциплине “Методика преподавания физики” и родственными ей дисциплинам.

Ключевые слова: подготовка учителей физики, компетентный подход к обучению, формирование профессиональных компетенций.

«ФИЗИКАНЫ ОКУТУУ МЕТОДИКАСЫ» ДИСЦИПЛИНАСЫНЫН ПРАКТИКАЛЫК САБАКТАРЫНДА ОКУТУУГА КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК МАМИЛЕНИ ИШКЕ АШЫРУУНУН ЖОЛДОРУ

Макала университетте физика мугалимдерин даярдоодо “Физиканы окутуу методикасы” дисциплинасынын практикалык сабактарын окутууга компетенттүүлүк мамилени ишке ашыруунун мүмкүнчүлүктөрүн изилдөө боюнча материалдарды камтыйт. Изилдөөнүн жүрүшүндө педагогикалык-психологиялык адабияттарды теориялык анализдөө, окуу процессин моделдештирүү методдору колдонулган. Аталган практикалык сабактарда студенттерде орто мектептин физика курсунун мазмунуна илимий-методикалык анализ жүргүзүү компетенцияларын калыптандыруунун методикасы иштелип чыгылган; анын маңызы ушул макалада конкреттүү сабактын иштелмесинин мисалында ачылган. Сунушталып жаткан методика окутууга компетенттүүлүк мамилеге таянат жана болочок физик мугалимдеринин кесиптик-методикалык ишмердигинин ийгиликтүү болуусуна реалдуу пайдубал түптөйт. Изилдөө жогорку окуу жайында окутуу методикасына арналгандыгы менен актуалдуу жана маанилүү; анын натыйжаларын Кыргызстандын жогорку окуу жайларында “Физиканы окутуу методикасы” дисциплинасын жана ага тектеш дисциплиналарды окутуу процессинде пайдаланууга болот.

Негизги сөздөр: физика мугалимдерин даярдоо, окутууга компетенттүүлүк мамиле, кесиптик компетенцияларды калыптандыруу.